

КАСМІЧНЫ КАРАБЕЛЬ «САЮЗ-3» ШЧАСЛІВА ПРЫЗЯМАЎСЯ!

30 кастрычніка 1968 года ў 10 гадзін 45 минут маскоўскага часу касмічны карабель «Саюз-3» пільтаваны лётчыкам-касманаўтам...

кі мяккай пасады, уключаныя ў непасрэднай блізкасці ад Зямлі, забяспечылі дакладную пасаду касмічнага карабля «Саюз-3»...

Літаратурна-Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

30 кастрычніка 1968 года адкрыўся чарговы Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС. Пленум заслухаў даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнева «Аб ходзе выканання рашэнняў XXIII з'езда і Пленумаў ЦК КПСС па пытаннях сельскай гаспадаркі».

У спрэчках па дакладзе выступілі: тт. П. Я. Шлест — першы сакратар ЦК Кампартыі Украіны, А. В. Каваленка — першы сакратар Арэнбургскага абкома КПСС, Д. А. Куняев — першы сакратар ЦК Кампартыі Казахстана, Г. С. Залатухін — першы сакратар Краснадарскага крайкома КПСС, Г. І. Воранаў — Старшыня Савета Міністраў РСФСР, А. А. Кокараў — першы сакратар Краснаярскага крайкома КПСС, Ш. Р. Рахыдаў — першы сакратар ЦК Кампартыі Узбекістана, Р. А. Бельскіх — кіраўнік аддзялення саўгаса «Міхайлаўскі» Памірскага раёна Варонежскай вобласці, Я. Я. Аляксееўскі — міністр меліярацыі і воднай гаспадаркі ССРС, Ц. Я. Кісялёў — Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР, Ф. А. Табееў — першы сакратар Татарскага абкома КПСС, А. С. Дрыгін — першы сакратар Балагодскага абкома КПСС.

31 кастрычніка 1968 г. Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС працягваў работу. У спрэчках па дакладзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнева «Аб ходзе выканання рашэнняў XXIII з'езда і Пленумаў ЦК КПСС па пытаннях сельскай гаспадаркі» выступілі: тт. В. В. Мацкевіч — міністр сельскай гаспадаркі ССРС, Ф. С. Гарачаў — першы сакратар Новасібірскага абкома КПСС, А. Э. Вос — першы сакратар ЦК Кампартыі Латвіі, Н. К. Байбакоў — намеснік Старшыні Савета Міністраў ССРС, старшыня Дзяржплана ССРС, З. Н. Нурыеў — першы сакратар Башкірскага абкома КПСС, Л. А. Кастандэў — міністр хімічнай прамысловасці ССРС, А. Е. Канын — першы сакратар ЦК Кампартыі Арменіі, А. В. Георгіеў — першы сакратар Алтайскага крайкома КПСС, І. Ф. Сініцын — міністр трактарнага і сельскагаспадарчага машынабудавання ССРС, А. У. Мадагоў — першы сакратар Бурацкага абкома КПСС.

Пленум адзінагалосна прыняў пастанову па гэтым пытанні. Пленум заслухаў даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнева «Аб знешнепалітычнай дзейнасці Палітбюро ЦК КПСС». У спрэчках па гэтым пытанні выступілі тт. В. В. Грышын — першы сакратар Маскоўскага гаркома КПСС, В. П. Міжванадзе — першы сакратар ЦК Кампартыі Грузіі, А. Е. Карніячук — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў ССРС, В. А. Смірноў — брыгадзір судназборшчыкаў Балтыйскага завода імя С. Арджанікідзе, г. Ленінград, А. В. Яштокін — першы сакратар Кемераўскага абкома КПСС, В. В. Кузняцоў — першы намеснік міністра замежных спраў ССРС.

Пленум ЦК адзінадушна прыняў пастанову па дакладзе Л. І. Брэжнева «Аб знешнепалітычнай дзейнасці Палітбюро ЦК КПСС».

На гэтым пленум ЦК КПСС закончыў сваю работу.

ПІСЬМЕННІКІ АБМЯРКОЎВАЮЦЬ ЗАДАЧЫ ЛІТАРАТУРЫ

30—31 кастрычніка ў Мінску адбыўся пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

Уступным словам пленум адкрыў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Пімен Панчанка.

Удзельнікі пленума заслухалі даклад дырэктара Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР Васіля Барысенкі «Марксізм-ленінізм аб літаратуры і мастацтве» і даклад сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Янкі Брыля «Жыццё і літаратура».

У спрэчках па дакладзе выступілі Е. Лось, У. Дамашэвіч, А. Карлюк, І. Новаіка, А. Кулякоўскі, І. Шамякін, А. Асіпенка, А. Зарыцкі, Я. Мазелькоў (Масква), В. Каваленка, П. Кавалеў, А. Мальдзіс, А. Савіцкі, Л. Навіцкіна (Масква), І. Науменка, С. Шушкевіч, Г. Колас, П. Пестрак.

З прамовай на пленуме выступіў сакратар ЦК КПБ С. А. Пілатовіч. Па абмеркаваных пытаннях пленум прыняў разгортнутую пастанову. У час работы пленума 30 кастрычніка паступіла паведамленне аб пас-

пяховым завяршэнні палёту касмічнага карабля «Саюз-3».

Удзельнікі пленума накіравалі каманеўту Г. Ц. Берагавому прывітаньную тэлеграму.

Пленум разгледзеў арганізацыйнае пытанне — сакратар праўлення І. Шамякін выбраны другім сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

У рабоце пленума прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ С. А. Пілатовіч, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Р. Я. Кісялёў, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцэлеў, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. В. Кавалевы, госці з Масквы — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў ССРС Л. Навіцкіна, старшыня Савета па беларускай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў ССРС Я. Мазелькоў, кансультант па беларускай літаратуры праўлення Саюза пісьменнікаў ССРС В. Шчадрына.

Сёння мы друкуем даклады Васіля Барысенкі і Янкі Брыля. Справаздача аб спрэчках будзе надрукавана ў бліжэйшым нумары газеты.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР АБ ПРЫСВАЕННІ ТТ. КУЛЯШОВУ А. А. І М. ТАНКУ (СКУРКО Я. І.) ГАНАРОВАГА ЗВАННЯ НАРОДНАГА ПЭТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

За вялікія заслугі ў развіцці Беларускай Савецкай літаратуры прысвоіць ганаровае званне Народнага паэта Беларускай ССР: Куляшову Аркадзю Аляксандравічу, Максіму Танку (Скурко Яўгену Іванавічу).

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР С. ПРЫТЫЦКІ. Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Д. ЛУКАШЭВІЧ. 31 кастрычніка 1968 года. Гор. Мінск.

Народны паэт Аркадзь Куляшоў.

Народны паэт Максім Танк.

ПЛЕНУМ ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

ПРАЗ два месяцы беларускі народ урачыста адсвяткуе пяцідзесяцігадовы юбілей з дня ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі. Сваё вялікае нацыянальнае свята мы будзем справляць напярэдадні вялікай гістарычнай даты — стагоддзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. І гэта надае юбілею нашай рэспублікі асаблівы сэнс і значэнне.

З радасным і гордым пачуццём аглядае пройздены шлях і вызначае задачы на будучае наша беларуская літаратура — адзін з перадавых і найбольш моцных атрадаў многанациональнай савецкай літаратуры.

Сучасная гісторыя распарадзіла ўжо так, што менавіта літаратура стала арэнай вельмі напружанай ідэйнай барацьбы. І яшчэ, мабыць, ніколі місія савецкай літаратуры, місія выхавання новага чалавечтва не была такой высокай і такой адназначнай, як у наш час — час найвялікшых перамог сацыялізму і будаўніцтва камунізму, час небылага вострай класовай барацьбы дзвюх сацыяльных сістэм.

Красавікі Пленум ЦК КПСС даў глыбокі аналіз важнейшых праблем сучаснасці. Яго значэнне заключаецца, апроч іншага, у тым, што ён узняў пачуццё адказнасці пісьменнікаў і ўсіх работнікаў нашай культуры за сваю творчую працу, прымусіў усіх нас яшчэ глыбей і больш акрэслена ўявіць сабе грамадска-палітычную ролю літаратуры і мастацтва ў той вялікай бітве ідэй, якая разгарнулася ў сучасным свеце. Заўзятыя спрэчкі аб прыродзе і сутнасці літаратуры, аб ролі мастаца ў сучасным грамадстве не запыняюць ні на хвіліну. Люты і моцны наш вораг — імперыялізм сёння накіроўвае свае намаганні іменна сюды, у сферу літаратуры, ідэалогіі.

І не выпадкова літаратура стала полем жорсткай бітвы ідэй.

Ходам гісторыі ў цэнтры сучаснага светскага развіцця паставілася праблема чалавеча, праблема асобы. Імперыялізм нясе смротную пагрозу і чалавечтву і кожнай асобе. Ён ужо не ў стане хоць чым-небудзь духоўна ўбагачыць чалавеча; ён нявечыць, абесчалавечвае чалавеча. Сацыялізм, камунізм, наадварот, вяртаюць чалавечу яго сапраўднае чалавечую сутнасць, уздымаюць асоба, народ на вышыню сваядомага творцы новага жыцця, сапраўднага гаспадарка зямлі.

А літаратура, як вядома, і пачынаецца з пільнай увагі да чалавеча. Літаратура, паводле мудрага вызначэння Горкага, гэта — чалавечнаўста. Вось чаму логіка светскага грамадскага развіцця высунула літаратуру і літаратурную тэорыю на пярэдні план ідэалогічнай барацьбы. Яна ж абумовіла сабой таксама і тое, што іменна наша савецкая літаратура стала магутнейшым сродкам барацьбы за агульначалавечы прагрэс, за новага чалавеча, за новае чалавечтва.

Марксізм-ленінізм аб літаратуры — тема гэта заўсёды была і заўсёды будзе актуальнай і злобадзёнай у жыцці сацыялістычнай культуры і мастацтва. У сваім дакладзе я спыніўся толькі на адным з пытанняў гэтай, па сутнасці, невычэрпнай тэмы, на пытанні, якое ў сілу гістарычных акаліччасцей выйшла зараз на адно з самых першых месцаў літаратурнай тэорыі і мастацкай практыкі і вакол якога вядуцца вострыя спрэчкі. Гэта пытанне аб партыінасці ў літаратуры і мастацтве.

Я заканау толькі асобныя грані гэтай складанай праблемы.

Друкуецца па скарачонай стэнаграме.

МАРКСІЗМ-ЛЕНІНІЗМ АБ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВЕ

Даклад дырэктара Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР Васіля БАРЫСЕНКІ

МАРКСІЗМ зрабіў рэвалюцыйны пераварот ва ўсіх галінах ведаў, у тым ліку і ў навуцы аб літаратуры і мастацтве. К. Маркс і Ф. Энгельс змаглі пранікнуць у патаемны сэнс чалавечай гісторыі, узброілі рабочы клас, чалавечта разуменнем ходу і рухаючых сіл гістарычнага развіцця. Вялікі прадаўжальнік Маркса і Энгельса Ленін узабагаціў і ўсебакова развіў марксізм у новых гістарычных умовах, ва ўмовах эпохі імперыялізму і перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Заснавальнікі навуковага камунізму сталі стваральнікамі і новай, рэвалюцыйнай сацыялістычнай эстэтыкі, новай тэорыі і гісторыі літаратуры.

Краевуольным камнем марксісма-ленінскай эстэтыкі і літаратурнай тэорыі з'яўляюцца ланініскае прыпынцы камуністычнай партыінасці і народнасці. Яны ж, гэтыя прыпынцы, ляжаць у аснове літаратурнай палітыкі нашай Камуністычнай партыі і наогул усяго нашага савецкага культурнага будаўніцтва.

Упершыню адкрытыя і тэарэтычна абгрунтаваныя заснавальнікамі марксісма-ленінізма прыпынцы партыінасці і народнасці належыць да найвялікшых здобываў усяго прагрэсіўнага чалавечтва. Іх творчую ідэяльнасць бліскава дэманструе ўвесь багацейшы вопыт культурнага будаўніцтва і літаратурнага развіцця як у нашай краіне, так і ў брацкіх краінах сацыялізму. Наўхільна кіруючыся прыпынцы партыінасці і народнасці, савецкая многанациональная літаратура за кароткі гістарычны тэрмін, стварыла такія выдатныя мастацкія каштоўнасці, якія ўзнілі яе на вышыню вядучай сілы сусветнага мастацкага прагрэсу.

Марксісма-ленінская тэорыя партыінасці і народнасці літаратуры падвяргаецца ў нашы дні асабліва злосным нападкам з боку ворагаў марксізму. Улічваючы вялікі ўплыў камуністычнай ідэалогіі на сучаснае чалавечтва, самыя закліяе яе ворагі з'яўдаць атані на марксізм-ленінізм разнастайнымі спосабамі і часцей за ўсё не прама, не ў лоб, а пад дымавой заслонкай усякага роду фальсіфікацыі.

Партыінасць — катэгорыя гістарычная. Партыінасць мастацкай літаратуры і ідэалогіі наогул народнага паўнага часу і паўнага гістарычнага ўмовам, якія ўсебакова ахарактарызаваны ў геніяльных працах Леніна. Аб'яўшчыне прыпынцы партыінасці, ідэйнай сувязі мастаца з авангардам пралетарыату — яго партыі, стала магчымым толькі на новым, пралетарскім этапе вызваленчага руху.

Найбольш поўна ланінінская тэорыя партыінасці мастацтва выкладзена ў яго артыкуле «Партыіная арганізацыя і партыіная літаратура», апублікаваным у час рэвалюцыйных падзей 1905 года, калі ўсё больш шырокая маса ўцягвалася ў рэвалюцыйны рух, калі пытанне аб ролі літаратуры ў рэвалюцыйнай барацьбе рабочага класа набыло вялікае практычнае значэнне.

Гэты гістарычны ланініскі артыкул справяд-

ліва называюць маніфестам новага сацыялістычнага мастацтва. У ім Ленін падагуліў цэлую гістарычную паласу ў развіцці грамадскай культуры і літаратуры і ўпершыню вызначыў новыя задачы літаратуры і мастацтва, прадвытваяныя новымі гістарычнымі ўмовамі, якія скла-ліся ў Расіі ў выніку рэвалюцыі 1905 года.

Ленін сфармуляваў у артыкуле таксама асноўныя палажэнні палітыкі партыі ў галіне партыінасці і літаратурнай творчасці, вызначыў сутнасць і акрэсліў праграму будучай літаратуры сацыялізму.

У процівагу буржуазным нормам, літаратурнаму кар'ерызму, індывідуалізму, барскаму анархізму, што так характэрны для буржуазнай літаратуры, Ленін паставіў задачу стварэння сацыялістычнай, сапраўды свабоднай, адкрыта звязанай з пралетарыатам літаратуры, вызначыў асноўныя прыпынцы гэтай літаратуры, яе месца і ролю ў рэвалюцыйнай барацьбе. «Літаратурная справа, — указаў Ленін, — павінна стаць часткай агульнапралетарскай справы»; літаратура павінна служыць рэвалюцыйнаму выхаванню мільянаў і дзесяткаў мільянаў працоўных, якія складаюць «цвет краіны, яе сілу, яе будучае».

У артыкуле «Партыіная арганізацыя і партыіная літаратура» Ленін упершыню абгрунтаваў тэарэтычныя прыпынцы сацыялістычнага рэалізму, новага творчага метаду новай, сапраўды свабоднай пралетарскай літаратуры. Заснавальнікам літаратуры сацыялістычнага рэалізму выступіў М. Горкі.

У нашых умовах прыпынцы камуністычнай партыінасці літаратуры азначае, што савецкія пісьменнікі свядома служаць сваёй творчасцю народу, актыўна змагаюцца за перамогу камунізму, пераканана свярдаюць марксісма-ленініскую ідэалогію, камуністычны лад жыцця.

Прыпынцы камуністычнай партыінасці абавязвае кожнага дзеяча літаратуры і мастацтва да глыбокага, аб'ектыўнага адлюстравання праўды жыцця ва ўсёй яе складанасці з пазіцыі рабочага класа, які сапраўды перадавага і да канца рэвалюцыйнага класа. Ленінінская партыінасць патрабуе ад пісьменніка строга класавога падыходу ў ацэнцы з'яў і падзей, яснай і зусім акрэсленай палітычнай пазіцыі і ў жыцці і ў творчасці.

Быць партыіным у літаратурнай творчасці ў сучасных умовах азначае быць «літаратурным прадстаўніком» Камуністычнай партыі, страсна і паслядоўна адстоіць яе палітыку, яе прыпынцы, тое, да чаго заклікае партыя, вызваваючы волю і інтарэсы народа.

Праблема партыінасці літаратуры нельга разглядаць толькі ў сацыяльна-палітычным аспекце. Паколькі гаворка ідзе аб мастацкай творчасці, то тут праблема партыінасці павінна быць звязана з талентам пісьменніка, з яго мастацкім майстэрствам. Таму камуністычную партыінасць у дачыненні да літаратуры неабходна разглядаць і як праблему эстэтычную, мастацкую.

Камуністычная партыінасць — гэта ўнутраны рухаючы пачатак, душа мастацкай творчасці. Яна не ўносіцца і не можа быць унесена аднекуль звонку, збоку, які гэта свярдаюць нашы ідэйныя прапінцы. Партыінасць выяўляецца ў мастацкім творы ў самой мастацкай тэні творы, у самім падыходзе і аналізе сацыяльных з'яў і працэсаў, гэта значыць, у самім характары вобразнага даследавання і ўва-саблення сацыяльнай рэчаіснасці.

Буржуазныя ідэалогі, рэвізіяністы стараюцца дасяць, што нібыта прыпынцы партыінасці гэта чыста суб'ектыўнае жаданне камуністаў, а не аб'ектыўнае ўласнасць развіцця сучаснага мастацтва і літаратуры, што гэта нішто іншае, як «прапаганда», разлічаная на тое, каб сіраваць пісьменнікаў на тэндэнцыйны, скажоны паказ жыцця, ва ўгоду прадзвэтай ідэй.

Вялікі Ленін яшчэ ў самым пачатку сваёй рэвалюцыйнай дзейнасці, а затым і ў пазнейшых сваіх працах, такіх, як «Партыіная арганізацыя і партыіная літаратура», «Сацыялістычная партыя і беспартыйная рэвалюцыйнасць», даў дастойную водвадзёў падобнага роду лжывым выдумкам.

З геніяльнай яснасцю Ленін паказаў, што аб'ектыўны ход гістарычнага развіцця сучаснага класавога грамадства абумовіў сабой тое, што свядома палітычны выбар, партыінасць усё больш і больш становіцца для ўсякага чалавеча аб'ектыўнай непазбежнасцю. «Ні адзін чалавек, — пісаў У. І. Ленін, — не можа не становіцца на бок таго ці іншага класа, калі ён зраўнеў у іх узаемаадносіны».

нулага стагоддзя, а як надзёна гучаць яны сёння, як адвадаюць яны духу нашага часу, як дакладна адрасуюцца яны кожнаму сучаснаму дзеячу літаратуры і мастацтва!

Тэарэтычна абгуліўшы новы вопыт гістарычнага развіцця эпохі першай рускай рэвалюцыі, Ленін даказаў, што прыпынцы партыінасці літаратуры і ідэалогіі наогул не выдумка людзей, не добрае жажданне, не праўленне «класавога суб'ектыўнаму», як гэта хоць і дасяць ворагі сацыялістычнай культуры, а непарушыны закон аб'ектыўнага развіцця сучаснага мастацтва, літаратуры, закон, які ніхто адмяніць не ў сілах, як не ў сілах адмяніць рух зямлі вакол сонца.

Прыпынцы партыінасці мастацтва вымагаюць, такім чынам, пільнага патрэбамі самога жыцця, інтарэсам нарастаючай у Расіі народнай рэвалюцыі і інтарэсам самой літаратуры. Ён з'яўляецца найбольшым выражэннем клопатаў авангарда рабочага класа — камуністычнай партыі аб багаці духоўнага жыцця народных мас, аб лёсе творчай інтэлігенцыі, аб лёсе самой літаратуры і мастацтва.

Значэнне ланінінскага прыпынцы партыінасці заключаецца перш за ўсё ў тым, што ён накіроўвае літаратуру на глыбокае пазнанне і адлюстраванне жыцця. Выхаванне людзей глыбокай праўды і прыгажосці з'яўляецца сапраўдным прызначэннем сацыялістычнага мастацтва, у гэтым яго сіла і веліч.

Раскрыць «праўду жыцця» — гэта значыць улавіць у ім галоўнае, істотнае, што закранае інтарэсы мільянаў працоўных, убацьшы і правільна зразумець рухаючыя сілы і асноўныя тэндэнцыі гістарычнага развіцця грамадства на тым ці іншым канкрэтным этапе.

Сацыялістычны рэалізм не зводзіцца, вядома, да паказу толькі станючых з'яў жыцця, які гэта свярдаюць нашы ідэйныя ворагі. Ён патрабуе адлюстравання жыцця ва ўсёй яго паўнаце. Сацыялістычнаму мастацтву патрэбна ўся паўната праўды, ва ўсёй яе складанасці, з усімі яе супярэчнасцямі. Важна толькі, каб мастацкае бачанне і разуменне пісьменнікам рэчаіснасці, яе з'яў і працэсаў было праўдзівым, партыіным і дазваляла б яму глыбока пазнаць і па-мастацку перадаць вялікую праўду часу.

«Сацыялістычны рэалізм, — адзначаў М. Горкі, — накіраваны на барацьбу з перажыткамі «старага свету», з яго глыбокім ульямом — на выкараненне тых ульямў. Але галоўная яго задача, — падкрэсліваў ён, — зводзіцца да ўзбуджэння сацыялістычнага, рэвалюцыйнага свядомавання, святадзівання».

Рэвалюцыйнае адмаўленне ўсяго, што пераждана грамадскаму прагрэсу, руху наперад, у сацыялістычным рэалізме неадлучна ад яго свярдаючага пафару, ад яго актыўнай грамадскай і эстэтычнай свірванасці на рэвалюцыйнае пераўтварэнне свету ў інтарэсах працоўнага чалавеча.

Многія, як мне здаецца, грунтоўна пытанні нашай літаратуры і сёння яшчэ ўпіраюцца ў разуменне пісьменнікамі самой «праўды жыцця». Памылковае разуменне асобнага пісьменнікам гэтай праблемы прынесла немалую шкоду нашай літаратуры. Яно прыводзіла да аднабаковага, скажонага паказу савецкай рэчаіснасці ў мастацкіх творах. У адных выпадках — гэта выяўлялася ў лаіроўцы, прыхаршаванні жыцця, а ў другіх — у схільнасці пісьменніка бачыць і маліваць толькі цёмныя бакі рэчаіснасці, толькі нягоды. Зразумела, што абедзве гэтыя крайнасці не маюць нічога агульнага з праўдай жыцця, з прыпынцы сацыялістычнага рэалізму.

Аднабаковаму, спрошчанаму паказу жыцця садзейнічалі і некаторыя нашы крытычныя артыкулы, у якіх неправарна супрошталіся артыкулы «праўда асобных фактаў» «праўдзе веку».

Апалогія асобных фактаў вядзе да эмпірызму, да прыземленасці і безгэроінасці, да апраўдання натуралістычных тэндэнцыяў літаратуры. Сацыялістычнае ж мастацтва грунтуецца якраз на дыялектычнай узаемазвязі адзінавага і агульнага. Без увагі да рэальных фактаў не можа быць сапраўды паўнакроўнага, праўдзівана мастацтва, не можа быць усёй паўнаты праўды. Але ж і простае апісанне рэальных фактаў таксама яшчэ не складае сапраўднага рэалізму.

Наколькі важна для пісьменніка правільнае, марксісма-ленінскае разуменне праўды жыцця, можна іскрава бачыць на апошніх творах такога таленавітага пісьменніка, як

У зале пасяджэнняў пленума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

Фота Ул. КРУКА

Словы гэтыя сказаны Леніным у канцы мін-

[Заканчэнне на 4-й стар.]

З ДВА З ПАЛАВІНАЙ ГАДЫ, які прайшлі насця нашага пятага з'езда, толькі «Полымя» і «Маладось» на друкавалі больш за сорак рамануў і апавесцей, каля дзевяці паэм і п'ес, многа вершаў, апаляданаў, нарысаў, крытычных артыкулаў. Ніякай надрукавалі іншых нашых выданняў. Добрую соцыя арыгінальных кніг выдасці выдавецтва «Беларусь».

Доклад сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Янкi БРЫЛЯ

да сказаць: не проста мовы, а нават радка, на роднага чалавечнага.

Аповесць В. Быкава «Праклятыя вышыня» — першае ўражанне, калі пачынаеш яе чытаць, — як быццам нічога новага, калі не паўтарыне тое, што мы ўжо ведаем у Быкава, дык проста дае нашаму, паслядоўнае развіццё яго тэмы. Аднак, чытаючы, ты хутка забываешся пра гэты ўражанне, — дыце палонцы сурова працаваўшы, бачыш жывых людзей, праймаеш трыгоны і стрыманыя захады, дачынаюцца настроі, стрыманыя захады непаназной, некрыўдзімай мужнасцю сапраўдных патрыотаў, непрымырнай вагарды і нявысціхае да шкурніку і прыставаўцаў, банзіўцаў і сядлафонаў... З глыбінага падтэксту апаляданаў пачынае даць абразлівыя страсы зацікаўлена рэзюмэ першаасноўнага нашага ладу — пра чалавечнасць. Рука Быкава-мастак прыкметна пасталае. Сам-там, на жаль, застаюцца дарэшткі пераможанай прыкраса неахайнасці мовы.

І чужыя рэзюмэ думак пра гэтую рэч. Бясспрэчным застаецца адно — аповесць гэта таленавітая. Твор пасрады, напісаны не сарцам, а халоднай, абывацкай рукой, не выклікае бы такой зацікаўленасці, такіх супярэчлівых апонак.

Я гавару гэта не таму, што — як нехта можа падумаць — лічу «Праклятыя вышыня» бездарнай у сэнсе ідэіна-мастацкай завершанасці. І не па нейкай выключнай асаблівасці прыхільнасці да твораў трагедычнага плана. Мне думалася — значэнне аповесці перш за ўсё ў тым, што яна, адносна беручы, найбольш адчуваецца і п'яна непакоі нашаму творчому друку, прымушае задумацца пра вельмі неапаляданаў у нашай справе.

І далей ад намеру лічыць свой погляд абавязковым для ўсіх. Давяцце абмяжывае думкамі. Па-дэлавому, абавязку. Для гэтага мы і сабраліся.

Прыкметнай з'явай нашай прозы апошняга часу слуха называюць аповесць І. Пташнікіна «Тартак». На тэму таксама яшчэ ўсё сучаснае, аднак, належае вострае гэтага мастака, веданне ім жыцця, вострае назіральнасці, абразлівы мове, нельга не сказаць, што і ў новую сваю рэч ён перанёс свае некаторыя недахопы. Гэта і замаўжванасць дзеяння, месца проста падобна на запаводную кіназдымку, і перагружанасць дэталімі, няхай сабе і крэм, але не ўсё і не заўсёды абавязковы.

Закопаным друкаваннем рамана М. Лобана «Гаралок Устроў» я чытаў яго лічыў у рэальнасці, чытаў з прыемнасцю, якая свята, помніла ўжо хутка тры гады. Ніякай людзі, жывая гісторыя гораў і гораў, кніга сумленна і смела. Помніла, аднак, і другое — адчуванне нейкай залішняе спакойнай, нехвата прадуманай рэзюмэнасці, адсутнасці узлётаў, лірычнай усхваляванасці, так патрэбнай, па-мойму, і для літэратурнай прозы.

«Гаралок Устроў» у гэтай ступені з'яўляецца праймаем першага рамана М. Лобана — «На парозе будучыні», таксама, як і рамана І. Навуменкі «Вечер у соснах» працягвае яго раман «Сасна пры дарозе».

Тут, напрыклад, гэтых рамануў, мне хочацца выказаць свае меркаванні наогул мнагатамнісці. Давольно свае нават, для большай нагляднасці, зрабіць адлічэнне ў часе — з'яўляюцца два пачаткі рамануў І. Мележа.

У «Ліліях на балоне» троека Ганна — Васіль — Яўхім, іх пацучы іх лёс хваляваў мяне па-сапраўднаму. У «Полымя вавалыцы» гэтая лінія пайшла на спад, вычарпалася, перастала быць цікавай. Героём рамана, абразлівым стрыманым яго фактычна стаў Алейка. Мяне па-сапраўднаму гораваць, як Мележ уявіў дзе тых самых Ганну — Васіль — Яўхіма ў яшчэ адзін раман, чым ён зробіць іх для чытацкай цікавасці?

М. Лобан, па-мойму, справіўся з задачай, некаторыя героі першага рамана і ў другім адчуваць сабе натуральна, жывуць паўнакроўным жыццём.

Горш атрымаўся з І. Навуменкі. Калі б у нас не было рамана «Сасна пры дарозе», «Вечер у соснах» быў бы цікавым творам, слабеішым, праўда, за першы, але таксама патрэбным. Цяпер жа «Вечер у соснах» — толькі працяг «Сасны пры дарозе», толькі працягвае дзеянне, уносячы ў навуменкаўскую тэму — падлеткі ў падпольны і партызанскі рух — вельмі і вельмі мала новага, неважлага чытачу па «Сасне пры дарозе» і па яе папярэдніках — свежых, усхваляваных апаляданаў на тую ж тэму.

Гігантантні чі, лепш сказаць, яшчэ ўсё модная схільнасць некаторых нашых празаікаў да так званых «вясільных палатноў», нават да шыльва гэтых палатноў рабівае ў пасообных выпадках проста неадарова характар.

Пасообны таварышы як быццам не разумеюць або не хочуць разумець, што многа чытацка-гэта лічыць не аповесць і не раман. Гэта можа быць — і часта, на жаль, бывае — проста бясформенная маса слоў, якія ў суме сваёй нічога нікому не кажуць. Паказальным у гэтым сэнсе можа лічыцца так званы раман А. Ставера «Над канюшым», хацячынае награванне жахаў, сентыментальнасці, фальшы і проста стыхійнага мнагаслоў'я. Успрыняць такое нельга нават пры тым запале прылітасці, з якой мы перадавольнае іншыя шматлікія прыстарты падзольтай замішчы-прозыхуны, чытаючы яе па абавязку службы.

Мнагаслоўнасць шматлікіх не толькі пасэрэнасці, але і лютым таленавітым. У іх яна яра з'яўляецца быццам.

Аповесць В. Сечана «Апошнія і першыя» — яшчэ раз вайна вайна дзіўна — была ўжо ўпэўнены, значна большым дасягненнем аўтара, калі б ён набраўся мужнасці лічыць развіццё да не і скараціць бяспрыкладна, адчуваць ў гэтым асаду вышэйшага мастацтва. Запамат прычэпання, стылізаванні пад народнае, проста рэзюмэ замішчы іхніх слоў, якія пераключваюцца добрай задаме вылушчае з іх, уздым чытаючы сэрца ў палон.

Перабраўчы ў пачатку гады і ягоны нашыя літэратурына жыцця, не памятаю выпадку, каб яго неадарова добра адчуваўся за баялінасць. За аспіроўжэннем, хітраўнае баялінасць, дзякуючы якой жыць і квітнее такое яшчэ літэратуры, якім з'яўляецца ілюстрацыя.

Красамоўным прыкладаў ілюстрацыйнай, схематычнай прозы было ў нас апошнім часаму ўсё ямаля. Тут і раман А. Савіцкага «Навіль, зялёнае горка» — мнагаслоўная смеласць і мудрасць заднім чыслам. Тут і «Дарогі без слядоў» А. Алемкі — да суму грунтоўна і бяскрыла інфармацыя пра жыццё ваенных лётчыкаў. Тут і наўна павучальна дэталінасць — «Палезне Хвядоса Струка» П. Кавалева і «Грош у ліпені» В. Хомчанкі. Тут і «Зачыненне на рамонце» Л. Гаўрыліна, і «Сянь» М. Гроднева. І «Ці варта было жаніцца» Л. Прокшы, і сёе-то яшчэ.

Справа не вычэрпана толькі ўзрушчым літэратурына здольнасці таго ці іншага аўтара. Варта адно — ці перажыта, ці прыпуцана праз сэрца тое, пра што ты пішаш. У аўтара слабой, схематычнай аповесці «На струнах вавалыцы» Л. Арабей-жал яна з'яўляецца да перахыта і раскідана пры гэтым чытаць, ча? Усё дзіўна — атрымаўся дзве прыстарты аповесці: «Сарод ноў» і асабліва, «На другой аўце вайны» І. Я. Герасічова, калі не памылкова, дэюганта ў прозе, у яго нататках «На вайне як на вайне», калі ён проста расказвае, як было, асабліва не думаючы пра выключнае веданне ім законаў мастацтва, выходзіць даволі цікава, можна чытаць без прыкукі.

Зрэшты тут ужо я перайшоў тым часам мяжу дакументальнай прозы, пра якую ў нас ёсць што сказаць асобна.

ДОБРЫМі дасягненням ў гэтым жанры можна называць «Лісты календара» М. Танка і «Лічыла дні турма» П. Пестрака — творы праўдзівыя і глыбокія, мастацкая і гістарычная вартасць якіх аплочана дарагою цаной рэвалюцыйнай барацьбы і ліжкіх пакут. У вайлім нарысе «Даваслі» ярка раскрыўся талент сціглага, добра сумленнага работніка нашай літэратуры В. Палтаран. Прычына ўраўну мяне «Слабодскі парламент» М. Гіля — зноў жа свабодай жыццёвага, натуральным фарбамі мовы, родным паветрам нашай сучаснасці, што вызначае мастацкую вартасць і нарыс В. Палтаран.

Наогул, калі адрозніваць гадоў на некалькі назад, у нас ёсць што без асаблівых сцігла пахваліць у жанры прозы дакументальнай. Ёсць названыя ўжо «Лісты календара» М. Танка і кніга М. Дужаніна «Колас расказвае пра сябе» ёсць «Пушчанская адысея» А. Карпіка і «Руны страляюць ва ўпор» І. Новікава: ёсць пасообны нарыс І. Дубровіскага, А. Клычкі і Я. Сіпакова, Ул. Караткевіча, Я. Рамановіча, В. Мысліўца, Нядаўна многіх з нас усцешыў сваёй свежасцю надрукаваны ў «Літэратуры і мастацтве» нарыс П. Мяско «Дрэва жыцця».

Кожнаму, а як не кожнаму, дык пераважна большасці людзей бывае, што бяруцца за пера, хочацца напісаць не проста так сабе штосьці, але ж абавязкова роман. Не кожны ведае, што расказваць пра перажытае, проста, ясна, дакладна і каротка — гэта таксама майстэрства. Нават вялікае, вельмі патрэбнае, любімае чытачом. Пра гэта можа, напрыклад, засведчыць адзін «Новы мир» — сваёй выдатнай дакументальнай прозай.

Успомнім Некрасава: А іх ты богаты дарамі — Есць выяўляць не хлопчыні.

Тым больш, вядома, не трэба лічыць «хлопчат», калі і выступаюць асабліва ямаля чаго. А тут ярава і бывае наадварот. Чым меншы талент, чым меншая вострае адчування складанасці пісьменніцкага абавязку, тым сляпее такі літэратар (ужо не толькі быўшы, але і жывы). Выручыць тэма, вырочыць факты. Што ж, калі бачыць гораў, самі за сабе, дык і не даваецца ім мастацкай, так сказаць, «падытрымка», даіце свабоду фактам гаварыць самімі. А калі хочацца напісаць мастацкую рэч, дык не хавайцеся за непрыдуманыя героі, не хавайцеся за жаннасць тэмы. Будзьце мужычкі, калі вышы герой, не боіцеся стаць перад адным для ўсіх нас закона мастацтва.

Калі гаварыць пра значнейшыя творы гэтага жанру, напісаныя нашымі пісьменнікамі, трэба называць у першую чаргу «Рудалеўскую рэспубліку» С. Грахоўскага, «Тыграма да неба» І. Новікава, «Тры старонкі легенды» Г. Бураўкіна і «Алешку-атаман» Р. Няхай. Адачу пацучу выкараўжэннем намерам і шчырым намаганням гэтых таварышаў, я не магу не сказаць, што ў аповесці іхніх заўважачца, які галоўны, вырашальны недахоп, жаданне прыдаць фактычнаму матэрыялу беларусістичную форму. І выходзіць, на жаль, не жывіць, не каліровае фота, а фота падфарбавана: «Найліпшы» вядома, калі б жывае! Інак, дык даваецца ўжо хоць фота чорна-белае, зробленае па ўсім правілаў настройкі дз наводкі, тэхнічна існаснае, без прэтэнзіі, без падмалева.

Пра подзвігі многіх герояў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай вайны, якія апісаны нашымі дакументалістамі, часам можна чытаць з неадаровавым спакоям. Я не хачу абывацьваць таго ці іншага таварыша ў адсутнасці адчування матэрыялу і жаннасці тэмы. Я хачу, бо маю права, які чытаць, хачецца галоўна адчуваць разам з аўтарам волі і прыгажосць жыццёвай праўды, паказанай з поўнай адназначнасцю з асаду ўхваляваннем. А гэтага можа, ярава і заўсёда. Амаля на ўсёй нашай дакументальнай прозе. Замест неабходнай тачы прастаты, дакладнасці, дапаўнення апаляданаў прастапуць наверх та наўна прэтэнцыянасць, а то дык і непраходны гушчар самых звычайных літэратурынах іштапаў, да якіх мы ў прозе, недакументальнай ставімся куды больш строга.

Нам ёсць пра што пісаць, нам трэба многа добрых кніг дакументальнай прозы. Тое, напрыклад, што мы за трыццаць гадоў год існавання пудоўнай серыі «Жыццё замечальных людзей» не далі для яе ніводнай кнігі пра тых, кім ганарыцца наша нацыя, нельга лічыць толькі недахопам, — па-мойму, гэта наша калектыўная ганьба.

ПРА паазію лепш было б, можа, паслухаць паэта ці крытыка... Спрадэку бласлаўлены жанр, у асобе многіх яго жрацоў, ён не вельмі любіць утаржання ў таямніце сваё свільчэннае насты. Без жартаў можна сказаць, што і сёння лічыць некаторыя таварышы паэты, ужо і неаўтамы і юны, яшчэ ўсё вераць у абсалютную магію рыфмы, у перавагу любой версіфікацыі над прозай. Праўда, нашы празаікі, апунціўшыся да зласцівага, маглі б ужо сяму-таму з паэтыўнага помнішч, што атрымаўся з іх празачіных спроб... Не трэба гагай зласціваць. Трэба шчыра вітаць усіх тых прадаўцікоў нашай жагучай паэтычнай раці, што разумна не замыкаюцца ў вузенькай рамы сваё ўвайна вышэйшай, а выпрабаваюць яра і ў прозе. І ў іных жанрах. Ёсць поспехі, і добрыя. Някалі б будзе больш і значна больш!

Трохі забурваюць такім чынам паэты, я наспрабую сказаць сёе-тое пра іх паэмы і вершы.

Спачатку пра паэмы, і зноў пачнём з маладзёжных.

Р. Бардуліна публікаваў за апошні час «Ліпію пераманы дат» і «Неба тваіх вачэй». Яшчэ два доклады таленавіцкі і добрай плавіднасці аднаго з нашых найдзішч, на маю думку, паэтыў. Паэмы гэтыя радуюць яра і грою фарбаў, народнай дасціпнасці, усплескім трапнай і месцам, мудрай сатыры. Як і ў шматлікіх лепшых вершах Бардуліна, тут многа паэты, сонца, радасці жыцця. На жаль, таленавіта гарэлівае востраасца, віртуознасць валодання вершам часамі пераходзіць у самацэп. Чувач сям-там не зусім сваё ўласнае інтанацыі, чаго ў Бардуліна не бывала раней. Месцамі слабеўтае арганізацыянасць, абавязкова і для паэзіі, асабліва ў паэме. І яшчэ адно, што мяне непакоіць найбольш часамі, чытаючы, думачка і пра звычайнае драбні і мелкаце. Гэта — у «Неба тваіх вачэй», дзе літэратар Р. Бардуліна зусім ужо ачэна ў тэхні латальскага іша — запамат паэзіі сыходзіць пенай...

С. Гаўрысёў, другі таленавіты прадаўцікоў тако пакалення паэты, якое ўжо не толькі па гадах, але і па творчому вошты выходзіць з «маладзёжы» і «сярэдзіны», выступіў з паэмай «Профіль веку». З павагі да ленынскай тэмы гэтай рэчы і да магчымасці аўтара я не магу не сказаць, што дама не удалася. Запамат ў ёй прэтэнцыянасці і рытарычнай траскатні, неспрытнай мадэрнізацыі, націгання на сучаснасць.

Я люблю па-народнаму светлую і сэрдачную паэзію Д. Бічаль-Загнетавой. Мова яе вершаў — і для дарослых, і для дзяцей — прыгожа гаворыць пра неспыротнасць на-

га роднага слова, дае добры прыклад для многіх. Аднак «Жыта» не я магу называць паэмай. Гэта некалькі вершаў, злучаных, а то, калі казаць пра ўнутранае адзінства, і не злучаных у адно. Тое самае і з «Буслянкай». Зноў жа — пудоўнае беларускае мова. Часамі нават не разабраўшы: ці гэта яна, паэтыка, бярэ ў народа ці аднае яна. Пытанне раслінае. А ўсё ж — паэмы няма.

Цінава па-свойму і паэзія В. Вярбы, рост якое даволі прыкметны, калі ўздыць ад найулічых, сучаснага гэтага эпіграфу. Прынамсі, ямаля там горкай пафаму, дугую мурагоў і іных полыхаў улічэння паэтычнасці. Нямаю там і іншага, куды большага недахопу — вольнага ці міжвольнага паэтычнасці на фоне вобразав і аўту, якія патрабуюць значна глыбейшага грамадзянскага паваі, значна вышэйшага творчага хвалявання.

А. Сербантовіч — паэт і шчыры, і тронкі паэзія, але паэт таксама зольны. Пра гэта сведчыць лепшыя вершы двух яго зборнікаў. Пра пошукі, вельмі ўласцівы для маладога аўтара, сведчыць і паэма «Міннае поле». Шосьці раздэлаў — «шасці вавалыцы» (тан які называюцца), але, на жаль, ад ніводнага з гэтых вавалыцы не скалаенася. Запамат надзеі на падаток, а гэта, здаецца, ярава тая якасць, наўнаўсё яго найменш залежыць ад аўтарскіх намаганняў.

Добрых прыкладаў маладзёжы ад старэйшых у жанры паэмы — вельмі няшмат. Паэмы М. Аўрамчыка «Вольская споведзь», К. Кірэнкі «Спана» і «Сябры Радны», П. Прыходзькі «Апошняе пісьмо з вайны», А. Вялевіча «Вяселле» і М. Хведаровіча «Крылы» цяжка называць дасягненнямі.

Лірычная паэзія А. Пысына — сведчанне глыбінага разумення жыцця, цудоўнае сведчанне вядучай, мужнай, рэвалюцыйнай чалавечнасці. І зноў жа — як непрайма, як прыкра яшчэ і яшчэ раз гаварыць пра наўдчы з паэмай, нават і ў такога, які Пысін паэта, «Белы камень», «Кара» і «Жураўліны бераг» — акліпне гэты пераход ад моцнай філасофскай паэзіі да нейкай нібыта эпічнай агульнасці, беланасці і прастаты... на ўзроўні зусім неапаляданаў прастаты. Справа няк не рагуюць лірычна-паэтычна адзінства.

Абязьме кнігі А. Вярцінскага — «Тры шыны» і «Чалавечы знак» — гэта перш за ўсё рэзюмэ над жыццём, болі і смутак уражанай чалавечнасці, не пэсімізм, а стрэснае жаданне бачыць свет і чалавечна лепшым. Ніяк не хочацца абрамаць гэтыя вершы модным сёння значэннем, інтэлектуальна паэзія. Тут сапраўды паэзія думкі, не халодная, набытай ледзь не механічным спосабам, а прапучнай пераз шырае чалавечнае сэрца, сагрэтай яго цяплом.

У апошнім зборніку змешчаны тры паэмы. Першая з іх (на часе надрукавання ў перыядыцы) «Зааер» — была сугрэта прыхільна. Другая «Дажынікі» — выклікала жорсткую крытыку. Трэцяя «Даруіце!», — як быццам проста не заўважана.

«Зааер». Месцамі мне хачецца чытаць яе самоу сабе ўголас. І я чытаў, як мы чытаем тую сапраўдную паэзію, на якую так чагта, так страсна хочацца абарэціцца душой. Усё ў паэме вельмі проста — сінюію боль па страчанай маці... Але ж і я падзляю яго, гэты мужычскі стрыманы боль, гэтыя пацучы. І вельмі проста, чаму — таму, што яны ад жыцця, яны сапраўдныя. Як вельмі прасты і вельмі сапраўдны, скажам, лермантаўскі сум пад зорамі на крамяністай дароце, які словы ісеінічскіх пісьмаў да маці... Гэта — не параўнанне А. Вярцінскага з класікай, а гаворка пра паходжанне яго паэзіі — з самых чыстых крыніц.

Абязьме другія паэмы, «Дажынікі» і «Даруіце!», пашлі з «Зааер» — ад пацучы сінюіюй любові да маці-падзвіжніцы, ад адчування сваё жы перад тым, каму мы не аддалі належнага, бо ўсё хачелі, усё зорыліся аддаць і воль спазніліся, ад адчування сваё жы перад тым, чаму мы сльжым, з-за мітусні ды марноты аддачы не ўсё, што павіны аддаць.

Лірычнае паходжанне «Дажынікі» і абумоўлена наўнаўсё ў гэтай паэме несправядлівага аагульнасці. Тут, відаць, варта прыпоіць словы А. Чэхава пра тое, што любоў да чалавечнага трэба насць не толькі ў сэрцы, але і ў галаве. І не ачаў ніякай злой волі ў «Дажынікі» — яны ідуць ад шырага чалавечага пацучына пацучына.

«Паэма вясня» — «Даруіце!» — разражніе паўтарамі. Мнагаслоўе няк не ўласціва строгаму почырку А. Вярцінскага. Тое, што ў «Зааер» зусім арганічна, — словы болі, які мы адчуваем толькі адночы ў жыцці, выкавае гэтага болі і смутку, немым блізкае да спрадвечнага, народнага галашэння, тут, у паэме «Даруіце!», ад зачэпнасці паўтараў, па-мойму, страціла слух. Шакада, бо задама паэмы значна.

У творчасці В. Віткі, небагатай колькасца, але жанрава разнастайнай, менавіта найбольш падобнае паэзія для дзіцяч. Пудоўны, жыццерадны свет казачных герояў, ад ваверы да зюра, зноў, па праву любіць і таленту, амаля ў паэмах, вершах, казачках стагала, удумлівага літэратара, уладна мабільнавы ім на ўважліва справу службы дзіцяці, іх радасці, дапытлівасці, праце заававання лабра і зла.

Паэму-араторыю В. Віткі «Беларуская калыханка» я ўспрымаю як рэч, якая патрабуе сур'эзага, удумлівага падыхоу. У ёй і сучаснае, па-філасофску паглыбленае позіра на нашу гісторыю, на нашых сёбітаў зера і слова, правай яіх і ахварыснае мы ганарымся. У ёй і жывое пацучы, якім, які жыццідзейнае сакам, насычаны і радзі, і строфы, і ўся паэма. У ёй і высокая культура паэтычнага слова. Чагосьці толькі мне ў гэтай рэчы не халае, — нейкай большай, ці што, зінтаўнасці думкі і пацучы, большай выразнасці некаторых вобразав, хапа і другарадных, але неаходных для поўнага выражэння ідуму. Я двочы праваў сабе чытаць не гэтае незвычайнае калыханка і пры ўсім маім, можа залішне асабістым засцпрогах, лічу яе значна з'явай нашай эпічнай паэзіі апошніх гадоў.

Сёння, на нашай вялікай сям'іне, будзе зусім не лішнім сказаць, што ўсё мы з задавальненнем вітаем у страі актыўных А. Куляшова, які пасля прайталай хваробы, працы ў кіно і проста маўчаньня ў паэзіі: прышоў да чытача з новымі вершамі, з перакладам «Слеву аб Гавае», з новай паэмай.

«Цунамі» — паэма філасофская, задума якая, у сваім найкарацейшым выражэнні, бачыцца мне ў двух радках:

Што неспакое не лепшы адзінота,
Што адзінота лепшы неспакое.

Ніхто з нас не мае права быць не зможа стварыць для сабе нейкі ці азасі, нейкае схові, бо не права хавача ад абавязку барацьбы з найбольшым злом — з кашмарным прывідам атаманскага знішчэння. Толькі ў змаганні з ім, толькі ў калектыўнае змагару, за лепшую буд-

